

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 2501/15**, rješavajući apelaciju „**NPC International**“ **d.o.o. Banjaluka i dr.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik

Mato Tadić, dopredsjednik

Zlatko M. Knežević, dopredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudac

Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 6. prosinca 2017. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **DOO „NPC International“ Banjaluka, Ljubiše Javorca i Maje Bašić.**

Utvrđuje se povreda prava na slobodu izražavanja iz članka II/3. (h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 124085 13 Gž od 12. ožujka 2015. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Banjaluci, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku, sukladno članku II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Banjaluci da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine”, “Službenom glasniku Republike Srpske” i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. „NPC International“ d.o.o. Banjaluka, Ljubiša Javorac i Maja Bašić (u daljnjem tekstu: prvoapelant, drugoapelant, trećeapelantica ili apelanti) iz Banjaluke, koje zastupa Dejan Miletić, odvjetnik iz Banjaluke, podnijeli su 18. svibnja 2015. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 124085 13 GŽ od 12. ožujka 2015. godine i Presude Osnovnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 0 P 124085 11 P od 25. travnja 2013. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda i Srđana Praštala (u daljnjem tekstu: tužitelj) zatraženo je 27. srpnja 2017. godine da dostave odgovore na apelaciju.
3. Okružni sud i Osnovni sud su dostavili odgovore na apelaciju u razdoblju od 4. do 14. kolovoza 2017. godine. Tužitelj nije dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:
5. Odlučujući u pravnoj stvari tužitelja protiv apelanata radi naknade štete za duševne bolove prouzročene klevetom, Osnovni sud je donio Presudu broj 71 0 P 124085 11 P od 25. travnja 2013. godine, koja je potvrđena Presudom Okružnog suda kojom je tužbeni zahtjev djelomično usvojen, a u preostalom dijelu odbijen. Naime, u stavku 1. navedene presude obvezani su apelanti, i to prvoapelant u svojstvu nakladnika, drugoapelant u svojstvu odgovornog urednika i trećeapelantica u svojstvu autorice, da tužitelju na ime nematerijalne štete za duševne bolove prouzročene klevetom isplate iznos od 3.000,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom počev od donošenja presude do isplate, dok je preko dosuđenog iznosa (koji čini razlika između traženog i dosuđenog iznosa) tužbeni zahtjev odbijen. U stavku 2. iste presude je odbijen tužbeni zahtjev kojim je tužitelj tražio da se apelanti obvežu na javno izvinjenje u dnevnom listu „Press“, te da nakon toga o svom trošku objave presudu.
6. Iz obrazloženja presude proizlazi da je tužitelj svoj zahtjev za naknadu štete prema apellantima utemeljio na tekstu koji je objavljen 29. srpnja 2011. godine u dnevnim novinama „Press“ iznošenjem neistina u članku pod naslovom „Stupar i Praštalo ojadili Tržnicu za 2 miliona KM“ u kojem je tužitelj okvalificiran kao „ojađivač“ gospodarskih subjekata, koji zlouporabljavaju društveni položaj. U tužbi je, dalje, navedeno da je objavom spornog novinskog članka, iznošenjem neistina, tužitelju kao ravnatelju društva za upravljanje investicijskim fondovima nanesena šteta, budući da gradi karijeru menadžera-upravljača imovinom koja mu je povjerena. Stoga je predložio da se apelanti obvežu na isplatu nematerijalne štete u iznosu od 10.000,00 KM zbog duševnih bolova koji su mu prouzročeni klevetom.
7. Apelanti su u odgovoru na tužbu iznijeli sljedeće: da je tužbeni zahtjev neutemeljen, jer je izražavanje u spornom tekstu, u biti, istinito, razumno i u potpunosti s Kodeksom etike novinara, da je sporni tekst rađen prigodom praćenja i informiranja javnosti o činjenici da je Okružno tužiteljstvo u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružno tužiteljstvo) podiglo optužnicu protiv tužitelja i bivšeg ravnatelja „Tržnice“ D.S. zbog kaznenih djela nesavjestan rad u službi i zlouporaba službenog položaja, da su podaci navedeni u sadržaju članka, osim od Okružnog tužiteljstva, pribavljeni od akcionara i uposlenih u tijelima upravljanja „Tržnice“ za relevantno razdoblje (koji je bio predmetom optužnice), da tužba i dokazi uz tužbu ne dovode u sumnju navode iz spornog članka i, najzad, da je na zahtjev tužitelja u dnevnom listu „Press“ od 3. kolovoza 2011. objavljen članak pod

- naslovom „Srđan Praštalo: Nisam oštetio Tržnicu“, koji predstavlja demanti tužitelja na sporni članak.
8. U tijeku postupka su provedeni dokazi na okolnost tvrdnji iz tužbe i odgovora na tužbu, i to: uvidom i čitanjem pisane dokumentacije, između ostalog, spornog novinskog teksta od 29. srpnja 2011. godine, čitanjem novinskog teksta od 3. kolovoza 2011. godine (demanti tužitelja), saslušanjem tužitelja i trećeapelantice u svojstvu parničnih stranaka, saslušanjem svjedoka (ukupno pet) na okolnosti tvrdnji iz tužbe i odgovora na tužbu i ostalu pisanu dokumentaciju u svezi sa kaznenim postupkom koji se vodio protiv tužitelja, te financijsku dokumentaciju.
 9. Osnovni sud je, nakon izvedenih dokaza, njihove analize i ocjene, prije svega, konstatirao da su parnične stranke tijekom postupka učinile nespornim da je 29. srpnja 2011. godine u dnevnim novinama prvoapelanta objavljen članak pod naslovom „Stupar i Praštalo ojadili Tržnicu za 2 miliona KM“, čiji je autor trećeapelantica, da je članak objavio prvoapelant, a da je drugoapelant glavni i odgovorni urednik. Osim toga, nespornim je učinjeno da je tužitelj odlukom 6. izvanredne Skupštine akcionara „Tržnice“ a.d. Banjaluka imenovan u Upravni odbor „Tržnice“ u svojstvu predsjednika na čijem je čelu bio od listopada 2009. do 6. travnja 2010. godine.
 10. Među parničnim strankama je bilo sporno, kako je u obrazloženju presude navedeno, jesu li informacije objavljene u spornom članku istinite ili ne. S tim u svezi, Osnovni sud je, prije svega, istaknuo sadržaj odredbe iz članka 1. Zakona o zaštiti od klevete (u daljnjem tekstu: ZZK) kojom su propisana prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja, potom, odredbe članka 5. ZZK kojom su propisane osnove odgovornosti za klevetu i odredbe članka 6. stavak 1. ZZK u kojoj su propisane iznimke od ove odgovornosti. Napomenuto je da osnova odgovornosti za klevetu, osim iz odredaba ZZK, proizlazi i iz odredaba čl. 154. stavak 1. i 158. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO). S tog aspekta, Osnovni sud je u obrazloženju presude analizom citiranih odredaba zaključio da je suštinski svaka poslovno sposobna osoba koja prouzroči štetu fizičkoj ili pravnoj osobi iznošenjem ili pronošenjem neistinitog izražavanja, identificirajući tu osobu trećoj osobi, odgovorna za klevetu ako je štetu prouzročila u svojstvu autora, urednika ili nakladnika izražavanja, ili u svojstvu osobe koja je na drugi način efikasno kontrolirala sadržaj tog izražavanja.
 11. Odlučujući o utemeljenosti tužbenog zahtjeva, odnosno odštetnoj odgovornosti apelanata, Osnovni sud je istaknuo da je u konkretnoj pravnoj stvari bilo potrebno utvrditi je li predmetno iznošenje ili pronošenje sadržano u spornom članku istinito ili neistinito i može li se, obzirom na to, definirati kao kleveta, je li na taj način pričinjena šteta tužitelju i, ako jeste, u čemu se ona sastoji. S tim u svezi je navedeno da sporni članak sadrži više činjenica o tužitelju za koje on tvrdi da su neistinite, i

- to: da je Okružno tužiteljstvo protiv njega podiglo optužnicu radi zlouporabe službenog položaja, jer je optužnica podignuta radi nesavjesnog rada u službi i u tom dijelu potvrđena, da je tužitelj za vrijeme svojeg mandata u svojstvu predsjednika Upravnog odbora „Tržnice“, zajedno sa tadašnjim ravnateljem D.S., nanio „Tržnici“ milijunsku štetu i da su potpisali brojne štetne ugovore, da su na dan odlaska tužitelja i bivšeg ravnatelja iz „Tržnice“ 6. travnja 2010. godine stvorene i neizmirene obveze u iznosu od 1,9 milijuna KM, da je tužitelj zajedno sa tadašnjim ravnateljem „Tržnice“ reformirao službu osiguranja i angažirao Agenciju za osiguranje, koja je „Tržnicu“ koštala 200.000,00 KM, i da je popravak vozila supruge bivšeg ravnatelja plaćena u iznosu većem od 30.000,00 KM, sve na štetu „Tržnice“.
12. Tumačenjem smisla odredaba materijalnog prava ZZK Osnovni sud je zaključio da je, u biti, teret dokazivanja utemeljenosti tužbenog zahtjeva na tužitelju (da mu je, uslijed određenog neistinitog izražavanja, nanesena šteta), a na apelantima kao tuženoj strani je teret dokazivanja da je izražavanje bilo istinito (utemeljeno na istinitim činjenicama).
13. S tim u svezi, kako je navedeno u obrazloženju, tužitelj pri izvođenju dokaza, saslušanjem u svojstvu parnične stranke, u postupku nije osporio da je Okružno tužiteljstvo protiv njega podiglo optužnicu za kazneno djelo nesavjestan rad u službi, da je optužnicu potvrdio Okružni sud, da je Upravni odbor „Tržnice“ na čijem je čelu bio donio odluku o naknadi štete ravnatelju društva D.S. kojom je odobrena isplata novčanih sredstava zbog štete koju je D.S. pretrpio u svezi sa radom u iznosu od 19.520,85 KM, a iznos je utvrđen na temelju predračuna troškova „Verano Motorsa“ Banjaluka, da je u vrijeme kada je faktički obnašao dužnost predsjednika Upravnog odbora „Tržnice“ u tom poduzeću angažirana Agencija za osiguranje imovine i lica „Volf“ radi eksternog osiguranja društva.
14. Trećeapelantica je, kao autorica spornog novinskog teksta, saslušana u svojstvu parnične stranke, negirala navode iz tužbe, jer je, kako je u presudi obrazloženo, informaciju o kaznenoj prijavi protiv tužitelja i bivšeg ravnatelja D.S. dobila od akcionara „Tržnice“ koju je provjerila u Okružnom tužiteljstvu i u prva dva pasusa novinskog teksta doslovno prenijela odgovor Okružnog tužiteljstva koji je tom prilikom dobila. Materijalne dokaze koji se tiču odluke poduzeća „Tržnica“ o isplati naknade štete bivšem ravnatelju D.S. je vidjela pri razgovoru s jednim od akcionara „Tržnice“, čiji identitet nije otkrila, zbog čega nije imala razloga sumnjati u istinitost tih činjenica. Ostali navodi u spornom tekstu su, kako je trećeapelantica istaknula, tvrdnje jednog od akcionara, koje su potvrdili ostali akcionari s kojima je kontaktirala, utemeljene na financijskim izvješćima u koje, također, nije sumnjala.

15. Ocjenjujući navedene dokaze, kao i sve ostale izvedene dokaze, te dovodeći ih u svezu sa odredbama materijalnog prava, konkretno odredbama ZZK, Osnovni sud je utvrdio da u postupku apelanti nisu dokazali istinitost svih tvrdnji koje su iznijeli u spornom članku zbog sljedećih razloga: iz presude Osnovnog suda koja je donesena povodom tužbe „Tržnice“ a.d. Banjaluka protiv tužitelja, bivšeg ravnatelja „Tržnice“ D.S. i „Verano Motorsa“ a.d. Banjaluka od 15. srpnja 2011. godine (pravomoćna 7. listopada 2011. godine) proizlazi da se „Tržnica“ odrekla tužbenog zahtjeva, pa je presudom zahtjev za naknadu štete odbijen, Okružno tužiteljstvo je protiv tužitelja podiglo optužnicu (koju je potvrdio Okružni sud) zbog nesavjesnog rada u službi, a ne zlouporabe službenog položaja (ovo kazneno djelo se odnosilo na bivšeg ravnatelja „Tržnice“), apelanti u postupku nisu dokazali tvrdnje koje se tiču zaključenja štetnih ugovora u tužiteljevom šestomjesečnom mandatu i u tom smislu nije poklonjena vjera iskazima svjedoka (akcionara „Tržnice“) koje su predložili apelanti budući da njihovi iskazi nisu potkrijepljeni materijalnim dokazima, apelanti nisu dokazali tvrdnje koje se odnose na stvorene i neizmirene obveze „Tržnice“ u iznosu od 1,9 milijuna KM u kojem dijelu je prihvaćen iskaz tužitelja koji je ove tvrdnje negirao isticanjem da je „Tržnica“ funkcionirala niz godina prije nego što je preuzeo upravljanje kao predsjedatelj Upravnog odbora, da su naslijeđene obveze u iznosu od pet milijuna konvertibilnih maraka i da su ukupne obveze u razdoblju njegovog mandata (od listopada 2009. do travnja 2010. godine) smanjene za oko 400.000,00 KM.
16. Obrazlažući utemeljenost tužbenog zahtjeva, Osnovni sud je naveo da iznošenje ili pronošanje neistine za neku osobu (kleveta) postoji u slučaju kad to može škoditi njegovoj časti i ugledu, da je pravo ličnosti, osim odredbama ZZK, zaštićeno i odredbama čl. 155, 159. i 200. ZOO, te da čast i ugled predstavljaju sastavni dio integriteta ličnosti. Nematerijalna šteta, u smislu odredbe članka 200. ZOO, kako je dalje obrazloženo, ogleda se u subjektivnom trpljenju sramote, povredi časti i ugleda kao moralnih vrijednosti koje oštećeni uživa u određenoj društvenoj sredini. Na okolnost povrede časti i ugleda tužitelj je izveo dokaz vještačenjem vještaka medicinske struke, potom, saslušanjem u svojstvu parnične stranke i saslušanjem svjedoka M.M. Ocjenjujući sve izvedene dokaze pojedinačno i u njihovoj ukupnosti, Osnovni sud je zaključio da iz sadržaja spornog članka proizlazi da je tužitelj kao predsjednik Upravnog odbora „Tržnice“, zajedno sa tadašnjim ravnateljem D.S., za vrijeme šestomjesečnog mandata nanio „Tržnici“ milijunsku štetu, što predstavlja činjenično izražavanje koje jednim dijelom ima elemente klevete. Navedeni sadržaj je objavljen u vrijeme kad je tužitelj bio kazneno procesuiran za kazneno djelo nesavjesni rad u službi, a ne za kazneno djelo zlouporaba službenog položaja u kojem je tužitelj kao predsjednik Upravnog odbora „Tržnice“ okvalificiran kao „ojađivač“ koji je „Tržnici“ potpisivanjem štetnih ugovora u

svezi s nabavkom robe nanio milijunsku štetu. Pojašnjavajući djelomičnu utemeljenost tužbenog zahtjeva zbog navedenih razloga, Osnovni sud je istaknuo da Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) garantira pravo na slobodu izražavanja, ali da, isto tako, u članku 10. stavak 2. propisuje određena ograničenja. S tim u svezi je navedeno da apelanti kao nakladnik, urednik i autor imaju pravo objaviti određenu informaciju, ali ih to ne oslobađa obveze da dokazuju istinitost informacije u sudskom postupku, što, konkretno, znači dokazivanje istine da je protiv tužitelja koji je spomenut u spornom članku bio pokrenut kazneni postupak, osim za kazneno djelo nesavjestan rad u službi (nepobitna činjenica), i zbog kaznenog djela zlorporaba službenog položaja, da je za vrijeme svojeg šestomjesečnog mandata potpisivao štetne ugovore i na taj način „Tržnici“ nanio štetu u milijunskom iznosu. Iz činjeničnog stanja koje je utvrđeno u postupku Osnovni sud je zaključio da apelanti prigodom pisanja i objave spornog članka očigledno nisu bili dobronamjerni, jer su dijelom objavili neistinitu informaciju (istinita samo u pogledu podizanja optužnice, ali ne za dva, već za jedno kazneno djelo) o tužitelju koja ima elemente klevete, čime su povrijeđeni ugled i čast tužitelja koje ima u vidu odredba članka 200. ZOO. Iznošenjem u javnost činjenice da je tužitelj oštetio „Tržnicu“ za milijunski iznos, te da je za tu činjenicu saznao veliki krug osoba je, kako je ocijenjeno, na tužitelja djelovalo stresno i neprijatno, pogotovo što se radi o osobi koja je ravnatelj društva za upravljanje kapitalom zbog kojeg razloga je dodatno izložen sudu javnosti.

17. U pogledu visine tužbenog zahtjeva, Osnovni sud je imao u vidu odredbu članka 200. stavak 1. ZOO i odredbu članka 8. ZZK koja propisuje obvezu da se podnese zahtjev za ispravak izražavanja, pa je, imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke, izjavu tužitelja danu u svojstvu parnične stranke, iskaz svjedoka M.M. na okolnost pretrpljene štete i činjenicu da su apelanti objavili demanti tužitelja, ali u skraćenom obliku od onog koji je zahtijevao, ocijenio da iznos od 3.000,00 KM predstavlja pravičnu naknadu tužitelju za duševne bolove zbog povrede časti i ugleda. Na odluku o visini štete utjecala je i činjenica koja se tiče sadržaja objavljenog u dnevним novinama „Glas Srpske“ od 19. travnja 2010. godine pod naslovom „Krivične prijave protiv bivše nelegalne uprave Tržnice“ i sadržaja objavljenog posredstvom prvoapelanta 22. siječnja 2010. godine pod naslovom „Dolijao prevarant na berzi“ sa negativnim sadržajem u odnosu na tužitelja na koje su apelanti ukazali povodom negiranja postojanja štete za koje tužitelj nije pružio dokaze da je tražio sudsku zaštitu. Osnovni sud je, osim navedenog, imao u vidu nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke iz kojeg proizlazi da je tužitelj trpio negativna osjećanja frustracije, ljutnje i straha najvećim dijelom zbog informacije o podignutoj i potvrđenoj optužnici (čije je povlačenje odobreno godinu dana nakon potvrđivanja optužnice), publiciranja te informacije i predstavljanja tužitelja kao

mogućeg počinitelja kaznenog djela koje izaziva široku društvenu osudu. Pošto je u konkretnom slučaju utvrđeno da su informacije u spornom članku djelomično neistinite i da je tužitelj iskoristio svoje pravo iz članka 199. ZOO za objavu demantija, što su apelanti prihvatili, ocijenjeno je da nema razloga da se obvežu apelanti da se javno izvine i objave presudu, te je u tom dijelu tužbeni zahtjev odbijen.

18. Okružni sud je, odlučujući o prizivu apelanata, donio Presudu broj 71 0 P 124085 13 Gž od 12. ožujka 2015. godine kojom je priziv odbijen i prvostupanjska presuda potvrđena. Okružni sud je, nakon ispitivanja osporene presude u dijelu koji se pobija prizivom, u granicama razloga navedenih u prizivu, pazeći po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka, zaključio da priziv apelanata nije utemeljen. S tim u svezi, Okružni sud je ponovio činjenično stanje koje je utvrđeno u prvostupanjskom postupku, te istaknuo da se prizivom apelanata ukazuje na pogrešnu ocjenu sadržaja spornog novinskog članka, jer je njegova suština istinita. Naime, apelanti tvrde, kako je dalje navedeno, da je Okružno tužiteljstvo podiglo optužnicu protiv tužitelja i bivšeg ravnatelja „Tržnice“ zbog kaznenih djela nesavjestan rad u službi i zlouporaba službenog položaja, da je optužnica potvrđena 5. srpnja 2011. godine, da navodi u članku predstavljaju mišljenje i stajalište trećih osoba (akcionara „Tržnice“, koji su izvor informacije apelanata), te da tužitelj nije pretrpio nikakvu štetu objavom spornog članka koji je već ranije bio objavljen u dnevnim novinama „Glas Srpske“ od 19. travnja 2010. godine (jedina novost u spornom članku jeste informacija o podizanju optužnice koja nije sporna), pa stoga navodi iz spornog članka koji se odnose na pitanja od javnog interesa ne predstavljaju klevetu u smislu članka 6. stavak 1. točka a) ZZK budući da su, u biti, istiniti.
19. Okružni sud je, ocjenjujući neutemeljenost svih navedenih prizivnih navoda, istaknuo da iz sadržaja objavljenog teksta proizlaze činjenice čiju je neistinitost tužitelj u postupku dokazao. S tim u svezi, Okružni sud je naveo da iz sadržaja spornog teksta proizlazi da je protiv tužitelja kao predsjednika Upravnog odbora poduzeća „Tržnica“ i bivšeg ravnatelja tog poduzeća D.S. podignuta optužnica zbog kaznenih djela nesavjesni rad u službi i zlouporaba službenog položaja. Iz navedenog proizlazi pravilan zaključak Osnovnog suda prema kojem je tužitelj spornim izražavanjem optužen za oba djela, odnosno da u tekstu nije jasno navedeno za koje od ova dva kaznena djela je tužitelj optužen. Imajući u vidu da je tužitelju optužnicom od 24. svibnja 2011. godine, koja je potvrđena 5. srpnja 2011. godine, stavljeno na teret kazneno djelo nesavjestan rad u službi, a ne i kazneno djelo zlouporaba službenog položaja, koje se odnosi na bivšeg ravnatelja „Tržnice“, proizlazi zaključak da je tužitelj dokazao neistinitost tvrdnje iznesene u spornom tekstu koja se tiče sumnje u izvršenje dva, a ne jednog kaznenog djela. U pogledu neutemeljenosti prizivnih tvrdnji koje se tiču ocjene

dokaza, osobito iskaza saslušanih svjedoka na okolnost zaključenja štetnih ugovora i donošenja odluka kojima je nanesena šteta „Tržnici“, Okružni sud je imao u vidu da je Osnovni sud u obrazloženju svoje presude naveo razloge zbog kojih navedenim iskazima svjedoka nije poklonjena vjera. Zbog tih razloga, proizlazi da su se svjedoci u svojim iskazima izjašnjavali o određenim nepravilnostima i nezakonitostima u poduzeću „Tržnica“ u razdoblju u kojem je predsjednik Upravnog odbora bio tužitelj, a te činjenice nisu dokazane u materijalnom smislu, jer se, u pravilu, utvrđuju u sudskom kaznenom postupku (da su potpisivani štetni ugovori, da je poduzeću nanesena ogromna šteta), pa ih je, stoga, prvostupanjski sud pravilno ocijenio kao neistinite. Obrazlažući, dalje, neutemeljenost prizivnih tvrdnji kojima je ukazano da sporno izražavanje u predmetnom članku ne predstavlja klevetu, jer je iznošenje ili pronošanje izražavanja bilo istinito u smislu članka 6. stavak 1. točka a) ZKK, Okružni sud je napomenuo da tisak ima veoma važnu ulogu u demokratskom društvu, ali da se pri izvješćivanju putem ovog medija ne smiju prekoračiti određene granice zbog zaštite reputacije i prava drugih. Međutim, način objave spornog članka i njegov sadržaj, kako je dalje obrazložio Okružni sud, upućuju na zaključak da sporno izražavanje ne predstavlja izražavanje mišljenja, već da se radi o iznošenju činjenica za koje je, u smislu članka 5. stavak 1. ZKK, utvrđeno da su neistinite. Osim toga, kao neutemeljene su ocijenjene prizivne tvrdnje da tužitelj nije pretrpio nikakvu štetu, jer su navodi iz spornog članka već ranije bili objavljeni u dnevnim novinama „Glas Srpske“ budući da je, kako je obrazloženo, predmet konkretnog tužbenog zahtjeva novinski članak koji su objavili apelanti za koji se potražuje naknada štete zbog klevete, a ne činjenice objavljene u nekom drugom tiskanom mediju. U pogledu neutemeljenosti prigovora koji se tiču visine dosuđene naknade, Okružni sud je ponovio da su čast i ugled neodvojive kategorije ljudske ličnosti kojim se odlikuje svaka ljudska individua koje se mogu promatrati sa različitih aspekata, pa i sa aspekta njihove građanskopravne zaštite. Novčana naknada nematerijalne štete u konkretnom slučaju ne predstavlja naknadu u pravom smislu te riječi, već predstavlja jedan od vidova satisfakcije koja se oštećenom daje za povredu njegovih nematerijalnih dobara. Pri odmjeravanju novčane naknade nematerijalne štete prvostupanjski sud se, prema ocjeni Okružnog suda, u pobijanoj presudi pravilno pozvao na odredbe čl. 155. i 200. ZOO u svezi sa člankom 8. ZKK, ocjenjujući pravilno i zakonito iskaz tužitelja, iskaz svjedoka M.M. i nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke, zbog čega je priziv apelanata odbijen i prvostupanjska presuda potvrđena.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

20. Apelanti smatraju da je osporenim odlukama povrijeđeno njihovo pravo iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, te članka 17. Europske konvencije. Obrazlažući povrede navedenih prava, apelanti ukazuju da su redoviti sudovi u pobijanim presudama proizvoljno ocijenili izvedene dokaze, osobito sadržaj spornog članka, jer se njegova suština, pa stoga i istinitost sadržaja, tiče optužnice koja je protiv tužitelja bila podignuta u relevantnom razdoblju za radnje koje je u vrijeme svojeg mandata, zajedno sa bivšim ravnateljem „Tržnice“, poduzeo, a koje su dobivene od Okružnog tužiteljstva. S tim u svezi, apelanti su ukazali na pogrešnu ocjenu dokaza, osobito u svezi sa iskazom svjedoka predloženih na okolnost odgovora na tužbu (akcionara „Tržnice“). Navedene iskaze redoviti sudovi su ocijenili paušalnim i nedokazanim, nepotkrijepljenim materijalnim dokazima iako su navedeni svjedoci upravo svjedočili na okolnost štetnih ugovora zaključenih u mandatu tužitelja, pri čemu su, kao akcionari „Tržnice“, bili dobro upoznati s finansijskim stanjem u poduzeću. Apelanti smatraju upravo suprotno, i to da su iskazi svjedoka potkrijepljeni materijalnim dokazima, konkretno bilancama stanja poduzeća na 30. rujna 2009. godine koje je tužitelj zatekao pri preuzimanju upravljanja poduzećem i na 31. ožujak 2010. godine, kad je napustio poduzeće, pa je nejasno zbog čega sudovi ove i druge materijalne dokaze (izvješća neovisnog revizora, odluka Upravnog odbora poduzeća i finansijska izvješća) nisu ocijenili u svezi sa svim ostalim izvedenim dokazima. Smatraju da bi takvim postupanjem, dakle pravilnom analizom i ocjenom svih izvedenih dokaza, sudovi sigurno došli do drugačijeg zaključka od onog do kojeg su došli u pobijanim presudama, i to da sadržaj spornog izražavanja nije neistinit. Osim toga, ukazuju da je izostala ocjena njihove svijesti i volje u okolnostima konkretnog slučaja, jer o tužitelju nisu ni namjerno a ni grubom nepažnjom iznijeli neistine, pa, stoga, nisu ispunjeni uvjeti iz odredbe čl. 5. stavak 2. i 6. stavak 1. točka a) ZZK da odgovaraju za štetu za koju se, prema navedenim odredbama, odgovara samo u slučaju namjernog iznošenja neistina. U okolnostima konkretnog slučaja svijest u pogledu nanošenja štete nije uopće utvrđivana, niti je na pravilan način ocijenjena okolnost da je veliki dio sadržaja spornog članka već ranije bio objavljen u novinama „Glas Srpske“ (19. travnja 2010. godine), dakle, javno publiciran, pa kod tužitelja isti sadržaj nije mogao ponovno prouzročiti štetu povredom njegove časti i ugleda.
21. Apelanti su ukazali da je odredbom članka 1. ZZK zaštićena sloboda izražavanja čak i ona koja može uvrijediti, šokirati ili uznemiriti a to izražavanje se u konkretnim okolnostima tiče nesporne činjenice podizanja optužnice protiv tužitelja zbog nesavjesnog rada u službi, i to za razdoblje u kojem je obnašao funkciju predsjedatelja Upravnog odbora „Tržnice“. Stoga, smatraju da je osporenim presudama kojima im je uspostavljena obveza da tužitelju nadoknade štetu prekršeno

pravo na slobodu izražavanja, budući da su u spornom tekstu informacije, riječi i mišljenja, osim od Okružnog tužiteljstva povodom pokretanja kaznenog postupka protiv tužitelja, dobiveni od osoba koje su imale određena saznanja o finansijskom stanju u poduzeću „Tržnica“ za vrijeme tužiteljevog mandata, koja su kao takva prenesena u tekst.

22. Apelanti su predložili da se apelacija usvoji i utvrdi kršenje njihovih prava na koja su u apelaciji ukazali, posebice akcentirajući pravo na slobodu izražavanja, te da se osporena presuda Okružnog suda ukine i predmet vrati tom sudu na ponovno suđenje sukladno standardima iz Europske konvencije i Ustava Bosne i Hercegovine.

b) Odgovor na apelaciju

23. Okružni sud je naveo da presudom tog suda nisu povrijeđena prava apelanata na koja u apelaciji neutemeljeno ukazuju, osobito pravo na slobodu izražavanja, budući da se u konkretnoj situaciji ne radi o vrijednosnom sudu, već o činjenicama za koje je u postupku utvrđeno da su neistinite, zbog čega je predloženo da se apelacija odbije.
24. U odgovoru na apelaciju Osnovni sud je naveo da je presuda tog suda donesena uz pravilnu primjenu materijalnog i procesnog prava nakon pravilno i potpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te da nisu povrijeđena prava apelanata na koja se u apelaciji neutemeljeno pozivaju. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

25. U **Zakonu o zaštiti od klevete** („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1. stav 1. tačka a)

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanesenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošanjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

Član 5.

Odgovornost za klevetu

(1) Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošanjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

(2) Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronelo izražavanje.

(3) Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošanjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

(1) U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

- a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;*
- b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;*
- v) ako je iznošenje ili pronošanje izražavanja bilo razumno.*

(2) Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošnja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica, i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Član 13.

Ovaj zakon je lex specialis u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primenjivaće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

26. U **Zakonu o obligacionim odnosima** („Službeni list SFRJ“ br. 29/78, 39/85, 46/85 i 57/89, „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 17/93, 3/96 i 39/03) relevantne odredbe glase:

Član 154. stav 1.

(1) Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

Član 199.

U slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravke, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica, kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

27. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.
28. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.
29. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 71 0 P 124085 13 Gž od 12. ožujka 2015. godine protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu apelanti su primili 20. ožujka 2015. godine, a apelacija je podnesena 18. svibnja 2015. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.
30. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

31. Apelanti osporavaju presude redovitih sudova ukazujući da su tim presudama povrijeđena njihova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, te članka 17. Europske konvencije.
32. S tim u svezi, Ustavni sud ima u vidu da je osporenim odlukama usvojen tužbeni zahtjev prema kojem su apelanti obvezani tužitelju naknaditi nematerijalnu štetu po osnovi pretrpljenih duševnih bolova u određenom novčanom iznosu za iznesenu klevetu učinjenu putem sredstva javnog informiranja – tiska.
33. Budući da se suština zahtjeva apelanata odnosi na zaštitu „prava na slobodu izražavanja“ i iz toga proistekle obveze na naknadu štete, koje je zaštićeno člankom 10. Europske konvencije, Ustavni sud će, slijedeći praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), ispitati

li radi se u konkretnom slučaju o neistinitom iznošenju činjenica (kleveti) i jesu li redoviti sudovi dali dovoljne i relevantne razloge za uskraćivanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja.

Pravo na slobodu izražavanja

34. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka stavak 2, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

35. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.

a) Opća načela

36. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije spada u skupinu tzv. kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavkom definiraju samo pravo, a drugim stavkom definiraju dozvoljena miješanja i ograničenja tih prava pod uvjetima propisanim drugim stavkom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, ne odnosi samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su primljene pozitivno, ili se smatraju neuvredljivim, ili prema njima nema stajališta, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi, Europski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. studenog 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stavak 46, i Odluka broj *AP 1203/05* od 27. lipnja 2006. godine, točka 42). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članku 10. stavak 2. Europske konvencije pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak neovisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi

granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja koja neko načelo potvrđuju kao pravilo, ili ga negiraju kao puku deklaraciju, jer svaka iznimka koja ograničava pravo na slobodu izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđena.

37. Ustavni sud, također, ukazuje na to da je malo prostora u okviru članka 10. stavak 2. Europske konvencije za ograničavanje političkog govora ili debate o pitanjima od javnog interesa. U tom smislu, granice prihvatljivog kriticizma su šire kad su u pitanju javne ličnosti kao što su političari nego kad su u pitanju privatne osobe. Za razliku od privatnih osoba, javne ličnosti se neizbježno i svjesno stavljaju pred ocjenu javnosti, a njihove riječi i djela izloženi su pažljivijem ispitivanju javnosti, pa, stoga, moraju pokazati i veći stupanj tolerancije (vidi, Europski sud, *Hrico protiv Slovačke*, presuda od 20. srpnja 2004. godine, aplikacija broj 49418/99, stavak 40 [e]). Europski sud, također, podržava pravo na priopćavanje informacija od javnog interesa, u dobroj vjeri, čak i kada takva priopćenja sadrže neistinite ili štetne izjave o privatnim osobama (vidi, Europski sud, *Bladet Tromso i Stensaas protiv Norveške* [GC], br. 21980/93) i naglašava da se mora uzeti u obzir odnose li se sporne izjave na osobni život osobe koja je u pitanju, ili na njezino postupanje u nekoj drugoj društvenoj sferi od javnog interesa. U svezi sa ograničenjima koja se tiču prava na slobodu izražavanja i koja su propisana u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, Ustavni sud napominje da je u svakom pojedinom slučaju potrebno utvrditi jesu li domaće vlasti primijenile standarde koji su sukladni načelima ustanovljenim u članku 10. Europske konvencije, kao i jesu li domaće vlasti zasnovalе svoje odluke na prihvatljivoj analizi relevantnih činjenica.

b) Primjena navedenih načela na konkretan slučaj

38. Dovodeći navedena opća načela u svezu s činjenicama konkretnog predmeta (na neka od njih su ukazali apelanti), Ustavni sud zapaža da su u konkretnom slučaju osporene presude donesene na temelju odredaba ZZK i ZOO iz čega proizlazi da je miješanje u pravo na slobodu izražavanja propisano zakonom. Ovi zakoni su javno objavljeni u službenom glasilu, njihov tekst je jasan, pristupačan i predvidiv. Osim toga, osporene presude su donesene u građanskoj parnici koju je pokrenuo tužitelj protiv apelanata zbog nanošenja štete njegovom ugledu, pa je jasno da je cilj miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja zaštita „ugleda ili prava drugih“ u okviru prava na privatnost, dakle, ugleda tužitelja, što je, svakako, legitiman cilj.
39. Ustavni sud, dalje, treba ispitati jesu li u osporenim presudama uzeti u obzir svi čimbenici koji su bili opredjeljujući u zaključku da su u konkretnom slučaju apelanti klevetom prouzročili štetu tužitelju. S tog aspekta se, prije svega, postavljaju pitanja: je li u konkretnom slučaju napravljena jasna distinkcija između činjenica i vrijednosne ocjene, te jesu li uzeti u obzir svi relevantni

čimbenici, bez obzira na to je li u pitanju činjenica ili vrijednosni sud, i to: doprinosi li informacija raspravi od javnog interesa, ili su iznesene tvrdnje koje se tiču privatnosti osobe koja je u pitanju, je li osoba o kojoj je riječ javna ili privatna ličnost, sadržaj, oblik i posljedice objave, način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošnja izražavanja, podatak sadrži li izražavanje objektivnu i točnu informaciju (djelomično ili potpuno), je li iznošenje ili pronošnje izražavanja bilo razumno, jesu li ispoštovani općeprihvaćeni profesionalni standardi i, konačno, jesu li prenositelji informacije postupali u dobroj vjeri?

40. Imajući u vidu navedene relevantne kriterije, Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi prilikom odlučivanja o zahtjevu tužitelja jasno utvrdili nesporne činjenice koje se tiču nadnevka objave i sadržaja spornog teksta pod naslovom „Stupar i Praštalo ojadili Tržnicu za 2 miliona KM“, objave tužiteljevog demantija posredstvom prvoapelanta u skraćenom obliku 3. kolovoza 2011. godine i činjenice da je tužitelj odlukom 6. izvanredne Skupštine akcionara „Tržnice“ a.d. Banjaluka imenovan u Upravni odbor tog poduzeća na čijem čelu je bio od listopada 2009. godine do 6. travnja 2010. godine. Također je napravljena jasna razlika u kvalitativnom smislu, te je u presudama jasno napomenuto da sporni novinski tekst predstavlja činjenično izražavanje o tužitelju u svojstvu predsjednika akcionarskog društva (pravne osobe), a ne vrijednosni sud.
41. U takvoj situaciji za redovite sudove se kao sporno postavilo pitanje istinitosti, odnosno neistinitosti iznesenih tvrdnji, kao jedne od osnova odgovornosti za štetu učinjenu klevetom iz članka 5. ZZK. S tim u svezi, Ustavni sud zapaža da je prvostupanjski sud proveo opsežan dokazni postupak i u svezi sa sadržajem spornog teksta, konkretno njegovom ne/istinitošću, utvrdio činjenice koje tužitelj u konkretnom slučaju pri izvođenju dokaza saslušanjem u svojstvu parnične stranke nije osporio, a time ni njihovu istinitost, i to: da je Okružno tužiteljstvo protiv njega podiglo optužnicu za kazneno djelo nesavjestan rad u službi, da je optužnicu potvrdio Okružni sud, da je Upravni odbor „Tržnice“ na čijem je čelu bio donio odluku o naknadi štete bivšem ravnatelju „Tržnice“ (protiv kojeg je, također, bio pokrenut kazneni postupak) kojom je odobrena isplata novčanih sredstava u iznosu od 19. 520,85 KM a iznos je utvrđen na temelju predračuna troškova „Verano Motorsa“ Banjaluka, da je u vrijeme kada je faktički obnašao dužnost predsjednika Upravnog odbora „Tržnice“ u tom poduzeću angažirana Agencija za osiguranje imovine i osoba „Volf“ radi eksternog osiguranja društva.
42. Nasuprot utvrđenju istinitosti prethodnih navoda, ostali navodi u tekstu koji se tiču kaznenog djela zlouporaba službenog položaja (za koje je bio optužen ravnatelj „Tržnice“ D.S. i u spornom tekstu naveden zajedno sa tužiteljem) i navodi prema kojima je tužitelj „ojadio“ „Tržnicu“ za dva milijuna maraka ocijenjeni su kao neistiniti (klevetnički), jer apelanti u postupku nisu uspjeli dokazati

njihovu istinitost. U tom smislu je usvojeno stajalište da apelanti izvođenjem dokaza saslušanjem svjedoka (akcionara „Tržnice“) na okolnost zaključenja štetnih ugovora nisu dokazali svoje tvrdnje, jer, kako je obrazloženo, iskazi svjedoka u kojima su se izjašnjavali o određenim nepravilnostima i nezakovitostima u „Tržnici“ dok je predsjednik Upravnog odbora bio tužitelj nisu potkrijepljeni materijalnim dokazima koji se, u pravilu, utvrđuju u sudskom kaznenom postupku (da su potpisivani štetni ugovori, da je poduzeću nanescna ogromna šteta), pa su stoga ocijenjeni kao neistiniti. Imajući u vidu navedeno utvrđenje, redoviti sudovi su bili jedinstveni u stajalištu da je zahtjev tužitelja za naknadu štete zbog duševnih bolova prouzročenih klevetom utemeljen, jer su apelanti o njemu u spornom novinskom tekstu iznijeli neistinite činjenice. Pri tome su redoviti sudovi imali u vidu odredbu članka 5. stavak 1. ZZK kojom je propisana odgovornost svake poslovno sposobne osobe koja prouzroči štetu ugledu fizičke ili pravne osobe iznošenjem ili pronošanjem neistinitog izražavanja, identificirajući tu osobu trećoj osobi, u svojstvu autora, urednika ili nakladnika izražavanja. Sa tog aspekta, kako proizlazi iz obrazloženja pobijanih presuda, tužitelj je na temelju izvedenih dokaza u postupku dokazao neistinitost tvrdnji apelanata iznesenih u spornom novinskom tekstu zbog kojih mu je nastala šteta, a apelanti, s druge strane, nisu dokazali istinitost tih (svojih) navoda osim u dijelu koji se odnosi na podizanje i potvrđivanje optužnice protiv tužitelja (ali ne za dva, već za jedno kazneno djelo).

43. Pri izvođenju zaključka o postojanju osnova odgovornosti za štetu učinjenu klevetom sudovi su se, kako proizlazi iz obrazloženja osporenih presuda, rukovodili isključivo primjenom pravila o teretu dokazivanja, i to na okolnost istinitosti, odnosno neistinitosti iznesenih tvrdnji u spornom tekstu. U svezi s tim, za Ustavni sud se, imajući u vidu specifičnost postupka radi naknade štete učinjene klevetom, postavlja pitanje je li načelo o teretu dokazivanja kao opće načelo parničnog postupka na kojem su redoviti sudovi utemeljili svoje odluke jedino i isključivo primjenjivo i u svezi s kojim okolnostima (ne/istinitosti tvrdnji, postojanja svijesti, standarda postupanja u dobroj vjeri) ili, nasuprot tome, redoviti sudovi koji odlučuju o suprotstavljenim pravima (tužitelja i apelanata) o takvom zahtjevu imaju obvezu ocijeniti sve relevantne čimbenike koji se tiču konkretnog slučaja? Naime, iz prakse Europskog suda koju slijedi Ustavni sud proizlazi cijeli dijapazon čimbenika koji mogu biti relevantni prilikom odmjeravanja prava i interesa pri odlučivanju o potencijalno suprotstavljenim pravima (pravu na ugled i pravu na slobodu izražavanja) koji u svezi s objavljenom informacijom obuhvaćaju: ne/postojanje javnog interesa, sadržaj, oblik i posljedice objave, ne/postojanje standarda postupanja „u dobroj vjeri“, način pribavljanja informacije i niz drugih čimbenika koji u okolnostima svakog pojedinog slučaja mogu biti vrlo važni, imajući pri

tome u vidu da svaka iznimka koja ograničava pravo na slobodu izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđena i obrazložena.

44. U svezi s navedenim, Ustavni sud uočava da redoviti sudovi pri donošenju osporenih odluka nisu obavili odgovarajuću analizu relevantnih čimbenika i materijalnih odredaba iz članka 5. st. 2. i 3. ZZK kojima je propisana odgovornost za klevetu i iznimaka od ove odgovornosti koje su propisane u članku 6. ZZK kao *lex specialis* u odnosu na druge zakone. Navedenim odredbama je, između ostalog, propisano da odgovornost postoji ako su neistinite činjenice iznesene namjerno ili uslijed nepažnje (postojanje svijesti), odnosno da ova odgovornost ne postoji ako je izražavanje, u biti, istinito i razumno. Pri tome su potpuno zanemarene okolnosti koje se odnose na status tužitelja, sferu njegovog djelovanja u relevantnom razdoblju, kao i nespornu činjenicu iz koje proizlazi da je optužnica protiv tužitelja u relevantnom razdoblju (u vrijeme objave) bila podignuta i potvrđena zbog sumnje u kazneno djelo nesavjestan rad u službi, dakle zbog djelovanja u društvenoj sferi (rukovoditelj pravne osobe), koja je naknadno povučena (godinu dana od objave spornog teksta).
45. S tog aspekta, imajući u vidu navedeno, Ustavni sud nije mogao ocijeniti da su se redoviti sudovi pri evidentnoj potrebi koja dopušta pokretanje pitanja o eventualnim nepravilnostima u poslovanju pravne osobe koje bi mogle prouzročiti štetu za tu pravnu osobu (zbog čega se protiv tužitelja vodio kazneni postupak) uopće bavili spornim izražavanjem u svezi s kriterijima uspostavljenim u materijalnim odredbama ZZK i standardima uspostavljenim u članku 10. Europske konvencije (status tužitelja, javni interes, prihvatljiva kritika ...). Naime, redoviti sudovi su tvrdnje tužitelja, pa, prema tome, i osnovu tužbenog zahtjeva za naknadu štete učinjene klevetom prihvatili isključivo zbog toga što apelanti ponuđenim i izvedenim dokazima (iskazima svjedoka koji nisu potkrijepljeni materijalnim dokazima) nisu dokazali istinitost tvrdnji iznesenih u spornom novinskom tekstu iz čega je proizašao zaključak o njihovoj očiglednoj neistinitosti, odnosno učinjenoj kleveti.
46. Ustavni sud, u tom smislu, podsjeća na presudu Europskog suda u predmetu *Dalban protiv Rumunjske* (presuda od 28. rujna 1999. godine, toč. 49-50) u kojoj je aplikant, novinar, napisao članak u kojem se govorilo o nizu prijevара koje je počinio izvršni ravnatelj poljoprivrednog poduzeća u vlasništvu države s kojim je bio povezan jedan od senatora, zbog čega su ga domaći sudovi sankcionirali. Europski sud je, utvrđujući kršenje prava na slobodu izražavanja, naveo da bi „bilo neprihvatljivo da se novinaru zabrani izražavanje kritičkog vrijednosnog suda osim onda kada je u stanju dokazati njegovu istinu“. U tom slučaju Europski sud je uočio da nema dokaza prema kojima je opis događaja iz članka potpuno neistinit i da je cilj bio isključivo poticanje klevetničkih izjava protiv izvršnog ravnatelja i senatora, da nije pisao o aspektima privatnog života, već o njegovom ponašanju i držanju u svojstvu izabranog zastupnika i da se novinari pod određenim

okolnostima mogu osloniti na glasine kada izvještavaju o pitanjima od javnog interesa. Domaći sudovi su smatrali da način na koji je aplikant iznio svoje mišljenje ne odgovara realnosti i da se, stoga, radi o kleveti, te da je činjenica prema kojoj nije bilo osnova da se protiv izvršnog ravnatelja pokrene kazneni postupak zbog navodnih prijevара dovoljna da se utvrdi da je informacija u članku neistinita.

47. Imajući u vidu navedenu praksu, kao i uspostavljene relevantne kriterije, Ustavni sud smatra da su redoviti sudovi, propuštajući da ocijene je li u okolnostima konkretnog slučaja postojao legitimni interes da se društvena zajednica obavijesti o nepravilnostima u poslovanju pravne osobe kojom je u relevantnom razdoblju u svojstvu predsjednika Upravnog odbora rukovodio tužitelj, protiv kojeg je nesporno bio pokrenut kazneni postupak, te da sporno izražavanje dovedu u širi kontekst (relevantni čimbenici navedeni u stavku 39. ove odluke) i kontekst relevantnih odredaba ZZK, dakle, kako onih koje propisuju odgovornost za klevetu, tako i onih koje propisuju iznimke od ove odgovornosti, standardima uspostavljenim u odredbi članka 10. Europske konvencije, prekoračili granice „slobodne procjene“ koju, u smislu članka 10. Europske konvencije, apelanti uživaju. U svjetlu navedenog, Ustavni sud ponavlja da je unutar članka 10. stavak 2. Europske konvencije malo prostora za ograničavanje rasprave o pitanjima od javnog interesa, što je rezultiralo miješanjem u pravo apelanata na slobodu izražavanja koje u okolnostima konkretnog slučaja nije bilo nužno u demokratskom društvu.
48. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud zaključuje da je u okolnostima konkretnog slučaja povrijeđeno pravo apelanata na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

Ostali navodi

49. Obzirom na zaključke o povredi prava iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nema potrebe posebice ispitivati navode o povredi prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i prava iz članka 17. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

50. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije kada su redoviti sudovi, propuštajući ocijeniti je li u okolnostima konkretnog slučaja postojao legitimni interes da se društvena zajednica obavijesti o nepravilnostima u poslovanju pravne osobe kojom je u relevantnom razdoblju u svojstvu predsjednika Upravnog odbora rukovodio tužitelj, protiv kojeg je nesporno bio pokrenut

kazneni postupak, te da sporno izražavanje dovedu u širi kontekst i kontekst relevantnih odredaba ZZK, dakle, onih koje propisuju odgovornost za klevetu i onih koje propisuju iznimke od ove odgovornosti, standardima uspostavljenim u odredbi članka 10. Europske konvencije, prekoračili granice „slobodne procjene“ koju, u smislu navedene odredbe, apelanti uživaju, što je rezultiralo miješenjem u pravo apelanata na slobodu izražavanja, koje u okolnostima konkretnog slučaja nije bilo nužno u demokratskom društvu.

51. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

52. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Mirsad Ćeman